

REKABET KÜLTÜRÜ VE REKABET HUKUKU

Mehmet Mukadder YAKUPOĞLU

Avukat



Bu konferans iki bölümden oluşmaktadır: Teorik olarak adlandırılabilir ilk bölümde insanın saldırgan yapısının bir uzantısı olan rekabet etmenin felsefi, psikolojik ve sosyolojik yönleri incelenecek ve özellikle insan saldırganlığını temel olarak önleme işlevi gören ahlakın rekabet etme ile olan ilişkisi araştırılacaktır. Bu araştırmalar doğal olarak içinde yaşadığımız sistem olan kapitalist sistemin bir irdelenme biçimi olarak yapılacaktır; pratik olarak adlandırılabilir ikinci bölümde rekabeti kapitalist sistemin gereklerine uygun bir şekilde düzene sokmak için gösterilen çabalar ve bu çabaların ürünü olan rekabetle ilgili kurumlar ele alınacaktır ve bu kurumların iktisadi analizle olan sıkı ilişkisi araştırılacaktır.

Konferansımın konusunu belirttikten sonra burada izleyeceğim yöntem hakkında bilgi vereceğim. Bu konferansta sizleri bilgilendirme gibi bence imkânsız olan bir amacım bulunmamaktadır. Zaten konferans yoluyla bilgilenmenin kitaplar ve süreli yayınlar yoluyla bilgilenmenin yanında çok önemsiz olduğunu düşünüyorum. Bence konferans ve bunun yolaçtığı tartışma kişiye sorun hakkında toplumsal bir ortamda düşünme olanağı verdiği için önemlidir. Konferansı dinleyen kişi konferansçının önermelerini kendi birikimi açısından değerlendirecek ve bu önermelere bazen karşı çıkacak ve bazen de bunları onaylayacaktır. Konferansın sonunda hem konuşmacı ve hem de dinleyiciler ortaya konan sorun veya sorunlar hakkında genel görüşün ne olduğunu öğrenecek veya en azından bu genel görüş hakkında bir kanaati olacaktır. Sonuç olarak bu konferans bir dizi felsefi, hukuki, iktisadi, psikolojik ve sosyolojik önermeden ibaret olup sizin karşı görüşlerinize veya mümkün olabilirse onayınıza açık olacaktır.

REKABET OLGUSU VE REKABET ETME

Öncelikle rekabet olgusuna değinmek istiyorum. İnsan arı veya karınca gibi toplumsal içgüdüyle doğmaz ama yaşamını sürdürmek için toplumsallaşmak zorunda kalır. İnsan tüm yaşamı boyunca bireysel güdülerini toplumsal kurallara

uydurma işkencesine katlanır. İnsan bilir ki toplumsal kurallar olmadan varolması olanaksızdır. Örneğin ben şu an kravat takarak buradaki kurallara uyduğumu ve uyacağımı size gösteriyorum. Ben bu kravatı takarak buradaki topluma katılmak istediğimi ima ediyorum.

Toplumu oluşturan bireyler birbirleriyle ilişkiye girdikleri zaman toplumsal açıdan ya işbirliği ya da rekabet vardır. Ama dışarıdan bakıldığında insanlar sanki hep işbirliği içindeymiş gibi görünürler. Ama aslında birbirleriyle rekabet içindedirler ve toplumsal kurallar gereği bu rekabeti işbirliği kuralları içinde yürütmek zorundadırlar. O halde işbirliği açıktır, rekabet gizlidir.

XX. yüzyıl insanı iki temel siyasi ve iktisadi sistem içinde yaşadı: Kapitalizm ve Sosyalizm. Sosyalizm işbirliğine, kapitalizm de rekabete dayanmaktaydı. Sosyalist sistem başarısızlığa uğradı çünkü insanlar arası rekabet işbirliğini yoketti. Kapitalist sistem insan ikyüzlülüğünü temel alarak işbirliği görünümü altında insanın hemcinsini rekabetle yok etmesini meşrulaştırma başarısını gösterdi. Böylece kapitalizm rekabetin bittiği yerde başlayan savaşları da aynı ikyüzlülük yoluyla meşrulaştırdı. Savaştığı tarafla bile işbirliğine girdi.

1933 yılında “İnsanları savaş belasından kurtarma” konulu bir araştırma nedeniyle Einstein’ın kendisine yazdığı mektuba Freud şu yanıtı vermiştir: “İnsanları savaşa sürüklemenin bu kadar kolay olmasına şaşırıyorsunuz ve bundan insanların içindeki savaşa yönelik arzuyu karşılayan aktif bir olgunun, bir nefret ve yoketme içgüdüsünün varolduğu sonucunu çıkarıyorsunuz. Bu konu ile ilgili çok sayıda denememizden ve kararsızlığımızdan sonra ulaştığımız sonuca göre insan içgüdülerini iki kategori altında toplayabiliriz: Bir taraftan korumak ve birleştirmek isteyen içgüdüler: bunları erotik veya cinsel olarak adlandırıyoruz. Diğer taraftan yoketmek ve öldürmek isteyen içgüdüler: bunları saldırgan güdü veya yokedici güdü terimleriyle karşılıyoruz. Bu güdülerin her ikisi de aynı derecede gerekliler; bu güdülerin birleşik veya çelişik eylemlerinden yaşam oluşur. Oysa, bu iki kategoriden sadece birinin yalnız başına etkin olması çok güç görünüyor; bizim kendi ifademizle bu iki kategoriden her biri her zaman amacını değiştiren veya duruma göre amacına ulaşmasını sağlayan diğerine bağımlıdır. Örneğin koruma içgüdüsü mutlaka erotik yapıdadır; ama tam da bu içgüdü eğer arzularını gerçekleştirmek istiyorsa saldırganlığa başvurmak zorunda kalabilecektir. Aynı şekilde aşk içgüdüsü sonuçta aşkının nesnesine ulaşmak istiyorsa belirli bir oranda sahip olma içgüdüsüne gereksinimi vardır. Ve bizi uzun süre bu içgüdü tanıtmaktan alıkoyan şey, oluşumları içinde bu iki tür içgüdü birbirinden ayırdetme zorluğudur.”

Sahip olma arzusu temel bir içgüdüdür ve bu da kaçınılmaz olarak rekabete ve savaşa yolaçmaktadır. Freud’un bu yanıtında bence en dikkati çeken

saptama erotik dürtülerin doğrudan sahip olma arzusuna yol açtığını belirtmesidir. Bu da insanlardaki her şeye sahip olma şeklindeki marazi ve mantıksız olan arzuyu da açıklamaktadır.

KAPİTALİZMİN AHLAKİ TEMELİ VE REKABET KÜLTÜRÜ

İnsan hasta bir türdür ve onun hastalığının bir ürünü olan kapitalizm de zorunlu olarak hasta olacaktır. Burada dikkatinizi çekmek istediğim önemli bir olgu vardır. İnsan hem kendisinin ve hem de kapitalizmin hasta bir sistem olduğunu bilmektedir. İnsan bu olumsuzluğa karşı ahlaki kurallar inşa etmiştir ve böylece hastalığını yenmeye veya en azından kontrol etmeye çalışmıştır. Bir taraftan kapitalizm sınırsız sahip olma arzusunu kamçılarken diğer taraftan aynı sistem insan emeğinin etkin kullanımını sağlayarak dünyadaki bulunuşumuza bir anlam kazandırmaya çalışmıştır.

Max Weber'in ünlü eseri "Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu" kapitalizmin özellikle protestanlığın ahlaki ilkelerinden aldığı güçle meşruluk kazanarak yaygınlaştığını ayrıntılı bir şekilde dile getirmiştir. " Protestanlık, her türlü koşul altında dünyevi ödevin yerine getirilmesinin tanrıyı hoşnut kılan tek yaşama biçimi olduğu ve tanrının dileğinin de ancak bu olduğu ve bu yüzden de kabul görmüş her mesleğin tanrı katında aynı değere sahip olduğu görüşüdür." (s.69). Protestanlık kapitalizmi tanrı istencine bağlayarak ona ruh kazandırmıştır. Amerikan Doları'nın gücü Tanrı'ya inanmaya dayanmaktadır. (In God We Trust) Weber'e göre kapitalist ahlak çalışmayı temel alan, onu yücelten bir ahlaktır ve bu nedenle gerçek kapitalist içgüdülerini baskı altına alan bir çilekeştir. "Kapitalistlerin sürekli çalışmayı gerekli kılan işleri yaşamlarının kaçınılmaz parçasıdır. Bu, aslında en uygun güdülenmedir ama bu güdülenme kişisel mutluluk açısından bu yaşam biçiminin ne kadar usdışı olduğunu gösterir çünkü bu yaşam biçiminde insan iş için vardır, tersi geçerli değildir." (s.61).

Ben bu eseri ayrıntılı olarak inceledikten sonra ülkemizde kapitalist sistemin neden işlemediğini anladım. Bizdeki kapitalizm sadece saldırgan güdülere dayanıyordu ve bu güdüleri kontrol edecek ve daha doğrusu onu rasyonel bir temele oturtacak bir ahlaka sahip değildi. Kapitalizm içgüdülerin sınırsızca tatminini öngören bir sistem değildi. "Kazanmak insan yaşamının amacıdır, yoksa maddi yaşam gereksinimlerini karşılayacak araç değildir. Bu ihtirassız duyguların bütünüyle doğal olgular diyebileceğimiz olgulara anlamsız dönüşümü, kapitalizmin açık ve o kadar da mutlak temel bir ilkesidir. Bu ilke kapitalist etki altında olmayanlara yabancısıdır." (s.46). Bu sistem iş için yaşayan insanlar topluluğuna dayanıyordu. Almanya'da ve Japonya'da kapitalizm bu nedenle başarılı olmuştu. Çalışmak ve her zaman çalışmak. Böylece insan içgüdülerinin

zararlı etkilerinden kurtulup insanlığa hizmet ediyorlardı.

Rekabet Hukuku'na da bu pencereden bakmak gerekiyor. Çalışmayı ve insanlığa ve Tanrı'ya hizmeti engelleyen rekabeti önleyici anlaşmalar ve hakim durumun kötüye kullanılması kapitalist ahlak sistemine aykırıdır ve bu nedenle yasaklanmalıdır. (Bu arada hemen şunu belirtmeliyim: Bu ahlak kapitalizmin toplumsal ahlakıdır ve kişisel olarak benim ahlak anlayışıma uymamaktadır ama bunun bu konferansın konusuyla bir ilgisi yoktur.)

Rekabet etme saldırgan bir harekettir ve amacı da rekabeti kendi yararına yocketmektir. İşte insan türünün düşünen azınlığı bu yokedici saldırganlığı kontrol etmek için belirli bir yasaklar sistemine dayanan hukuk düzenini gerçekleştirecek kurumlar oluşturmuşlardır.

O halde rekabet etme tıpkı bir spor karşılaşmasında olduğu gibi rakibi altetmeye yönelik bir eylem olarak karşı tarafın rekabet gücünü yocketmeyi hedefler. Aslında rekabet yasasının yasakladığı rekabet etmeme anlaşmaları bu karşılıklı saldırganlığın verdiği zarardan kurtulmaya yönelik çabalarlardır. Ama bu anlaşmalar her an bozulma tehlikesi taşır çünkü tarafların saldırganlığı ancak geçici olarak bastırılmıştır ve koşullarda en küçük bir bozulma bu saldırganlığın yeniden ortaya çıkmasına neden olur.

Şimdi ortaya tuhaf bir durum çıkmaktadır. Sanki bu yasalar saldırgan bir eylem olan rekabet etmeyi emretmektedir. Bu saldırganlığı sona erdirecek olan rakipler arasındaki anlaşmalar yasaklanmaktadır. Bu tuhaflığın yanıtı kapitalizmin çelişkili yapısı içindedir. Kapitalist sistem kendi sisteminin yarattığı sorunları geçici dengelemelerle hafifleten bir sistemdir. Kapitalist sistem yaşamak için sürekli olarak saldırganlığı tahrik etmek zorundadır. Ama bu saldırganlık sistemin çökmesine yolaçacak büyüklüğe ulaştığı zaman da kapitalist sistem bu saldırganlığı hukuksal kurumları aracılığıyla bastırır.

Rekabet kültürü olarak adlandırdığımız kavram, saldırganlığımızın sisteme zarar vermeyecek ölçülerde kullanımı kültürüdür. Çok iyi bildiğiniz gibi kültür bir toplumun birarada yaşamasını sağlayan toplumsal kuralların bütünüdür. Kapitalist sistem adının da belirttiği gibi kapitalin yani sermayenin sistemidir. Bu sermaye belirli bir toplumun içinde kullanılacaktır ve dolayısıyla sermayenin bir kültüre gereksinimi vardır. Bu kültür de sermayenin kapitalist sisteme uyumunu sağlayan rekabet kültürüdür.

İşte Rekabet Kurumu da saldırgan bir eylem olan rekabet etmeyi kontrol altına almak için kurulmuştur. Rekabet etmenin en saldırgan biçimi her şeye sahip olmaya çalışmaktır. Bunu iktisadi olarak tekelleşmeye çalışmak olarak ifade edebiliriz. Tekelleşme çabası saldırgan olduğuna göre ahlaki değildir, dolayısıyla

hukuk düzeni tarafından korunamaz ama yaşamı mümkün kılan temel dürtüler saldırgandır. Hukuk düzeninin içgüdüleri hesaba katması gerekir yoksa hukuksuz bir yaşama katlanılması gerekecektir.

Rekabetle kapitalizm birbirine sıkı sıkıya bağlıdır. Kapitalist sistem para üretir ve böylece herkesi para kazanmak zorunda bırakır ve para kazanmanın tek yolu da rekabet etmektir. Bu nedenle rekabet etmeme hareketsizlik demektir, bu da sistemi yokeder.

Rekabet kültürü kapitalist sistemin temelidir. Rekabet et yoksa sistem çökecektir. Ama rekabet ederken yıkıcı olma yoksa sistem çökecektir. Böyle bir öneri kendi içinde çelişiktir çünkü rekabet et demek saldırı demektir. Saldırmak ise yıkıcıdır. O halde yıkıcı olmadan rekabet et ne anlama gelmektedir? Bunun anlamı sistemin yaşamasını sağlayacak ölçüde rekabet et demektir. Bunun adı da rekabet kültürü olmaktadır. A.B.D.'deki ve Avrupa'daki tüm rekabet kurumları elimizde kalan tek sistem olan kapitalizmi ayakta tutmak için sürekli ince ayarlar yapmaktadır. Bu ayarlar tüm ticari ajanları sisteme yararlı ölçülerde rekabet yapmaya zorlamaktadır. Çünkü rekabet bittiğinde sistem çökecektir.

Kapitalist sistemde yapılan şudur: insan saldırganlığı sistemin lokomotifidir ama bu saldırganlığın sisteme zarar vermesini önlemek için saldırganlığı düzenleyen ve onun akacağı kanalları belirleyen düzenleyici ve yasaklayıcı kurumlar yaratılmıştır. Rekabet Kurumu ve rekabet mevzuatı ticari yaşamdaki saldırganlığın kamu yararına kullanılmasını sağlamak zorundadır. Kurumun etkinliğini meşrulaştıran zihniyet budur.

Sorunlar bu noktada başlamaktadır. Kültür ve ahlak karşısında olumsuz bir durum olan saldırganlık nasıl meşru olacaktır? Kapitalizm bu meşruiyeti insanlığın gelişimini ve refahını sağladığı için belirli ölçülerdeki saldırganlığın insanlığa faydalı olduğu savıyla sağlamaya çalışmaktadır ama bu ölçüler nedir? İşte Rekabet Hukuku'nun temel sorunu budur. Cezai yaptırıma meşruiyet kazandıracak objektif ölçüler nasıl bulunacaktır? Kapitalizmin buna verdiği tek yanıt, toplumsal refahı arttıran saldırganlık haklıdır, refaha zarar veren saldırganlık haksızdır, şeklindedir.

REKABET KURULU'NUN SİSTEM İÇİNDEKİ YERİ

O halde Rekabet Kurumu'nun ve özellikle onun karar organı olan Rekabet Kurulu'nun kararlarını haklılaştıran kavram toplumsal refahıdır. Toplum yararlı olmak üzere kurulan Rekabet Kurulu yürütme erkinin içinde yer alan idari bir kuruluştur ve rekabetin korunması yetkisi ve görevi münhasıran bu kurula verilmiştir ama bunu gerçekleştirmek zor görünmektedir.

Bir ürün veya hizmet pazarında rekabet bozulmuşsa bu durumu düzeltmek Rekabet Kurulu'nun asli görevi değil midir? Kurul bu asli görevi yerine getirirken bir devlet kuruluşuyla karşı karşıya gelirse ne yapacaktır? Örneğin bir bakanlık yaptığı uygulamalarla (dikkat ederseniz yasalardan söz etmiyorum) bir ürün veya hizmet pazarında rekabeti ciddi bir biçimde bozarsa Rekabet Kurulu bu eyleme karşı bir yaptırım olabilecek midir?

Hukukun en temel ilkesi kanun önünde eşitliktir. Rekabet yasasına aykırı bir eylemin varlığı halinde, Rekabet Kurulu'nun doğrudan müdahale etmesi gerekir. Çünkü iktisadi bir eylem herhangi bir kişiyi veya tüzel kişiyi teşebbüs haline getirir. Rekabet yasası karşısında devletin bir ayrıcalığı olamaz. Çünkü devlet iktisadi yaşamın bir ajanı haline geldiği andan itibaren her teşebbüs gibi iktisadi yasalara uymak zorundadır.

Ama bugüne kadar yürütme erki rekabete aykırı işlemler konusunda gereken hassasiyeti göstermemiştir ve Rekabet Kurulu bu durumu çözümleyecek bir yol bulmak zorundadır. Bunun için öncelikle sorunu doğru teşhis etmek ve doğru dile getirmek gerekmektedir. Sorun devletin klasik yapısıyla modern kurumların bu yapıyı değiştirici özelliği arasında doğan gerilimden kaynaklanmaktadır. Devletin yapısı hiyerarşik temelden kurtulup işbölümü temeline dayandığı andan itibaren Rekabet Kurulu yürütme erki içinde daha objektif ölçütlerle çalışabilecektir. Bakanlıklar hiyerarşik açıdan Rekabet Kurulu'nun üstünde olduğu ve bu nedenle Bakanlıkların rekabete aykırı davranma serbestisi olduğu anlayışı kabul edilirse Kurulun kararları etkinlik kazanamaz. Çünkü böyle bir durumda rekabet kuralları bazı alanlarda geçerliken bazı alanlarda geçersiz olması gibi hakkaniyet ilkelerine aykırı bir durum ortaya çıkar. Çözüm yürütme erkinin içinde işbölümü esasının kabul edilmesi ve Rekabet Kurulu'nun yürütme erkine de rekabet konusunda danışmanlık yapması ve önerilerde bulunmasıdır. Ayrıca yürütme erkinin rekabetle ilgili konularda uyumlu çalışması için Rekabet Kurulu'nun daha etkin olması ve saptadığı her rekabete aykırı işlemi ilgili kamu kurum ve kuruluşuna acilen bildirmesi gerekir.

Şimdi sorunun özüne yaklaşıyoruz. Rekabet Yasası uluslar arası bir boyuta sahiptir. Avrupa Topluluğuna katılma sürecinde uymakla yükümlü olunan iktisadi kuralları belirlemektedir. Bu kurallar öyle genel kurallar ki bir ülkede bulunan bütün iktisadi birimleri içine almaktadır. Rekabet kurallarına tabi olmayan iktisadi birimler ticari düzene etkili olamayacak kadar küçük olan birimlerdir. Ülkemizde devletin hem merkezi teşkilatı ve hem de kamu iktisadi teşebbüsleri yeri geldiğinde ekonomik hayatı derinden etkileyecek bir karar gücüne sahiptirler. Bu kararların artık Avrupa boyutunu düşünmek gerekmektedir. Özel şirketler, teşebbüsler bu kurallara uyacak ama ben devlet olarak uymayacağım demek, Avrupa Topluluğu'na girmeyeceğim demekle eşanlamlıdır. Rekabet Yasası ulusal bir gereksinimden veya toplumun

iktisadi adalet isteminden doğmamıştır. Hatta toplum ve ticari kuruluşlar bu yasanın içeriği ve amacı hakkında bilgi sahibi değillerdir. Bunun nedeni, toplumumuzun, güçlü olan kuralı koyar, zihniyetini benimsemiş olmasıdır.

O halde Rekabet Yasası uluslararası bir talepten ve gereksinimden doğmuştur. Rekabet Yasası Avrupa Topluluğu hukukuna uyum sürecindeki önemli yasalardan biridir. Bu yasa öncelikle devletin iktisadi kararlarına müdahale etmektedir ve bu kararların iktisadi verimlilik ve adalet ilkelerine uymasını sağlamaya çalışmaktadır.

Uluslararası rekabet hukuku açısından devletin birimleri iktisadi boyutta bir faaliyette bulunduğu andan itibaren bir teşebbüs haline gelir. Bu konuda Avrupa Topluluğu içtihatlarında tam bir fikir birliği vardır: Bu açıdan Türk Rekabet Kurulu'nun ve Kurumu'nun bazı devlet birimlerinin teşebbüs olmadığı yolundaki genel kanaatine katılamıyorum. Ama belki de böyle bir genel kanaat yoktur. Bu konu herhalde konferansın ikinci bölümünde ortaya çıkacaktır.

REKABET POLİTİKASINDA HUKUKLA EKONOMİ ARASINDAKİ HASSAS DENGE

Görüldüğü üzere kapitalist sistemin yeni enstrümanları klasik devlet yapısıyla uyuşmamaktadır. Hukuk devletinden ekonomik hukuk devletine geçiş ülkemizde sancılı olmaktadır. Ekonomik analizlerin hukuki sonuçlar yaratması için hukuksal kurumların bu dönüşüme ayak uydurması gerekir. Rekabet Hukuku hukukla ekonomi arasında bir denge kurulmasını gerektirmektedir ve bu dengeyi bulmak çok zordur. Bu konuyu çok güzel dile getiren Dumez-Jeunemaitre'in Avrupa'da Rekabet adlı eserinden bir bölüm okumak istiyorum. (s.198-201)

“Ekonomistler, rekabeti düzenlemeyle yükümlü olan kurumlarda etkinlik kazanmaya başladıkları zaman, ilk girişimleri akıllı bir eylem stratejisini tanımlamak olmuştur. Ekonomistler, büyüklerin haksız rekabetiyle karşı karşıya kaldıklarını düşünen küçük ekonomik ajanların kendilerine yaptıkları şikâyetler ve ihbarlar seline tepki göstermekten başka bir şey yapmayan hukukçuları biraz küçümsemektedirler. Ekonomistler hukukçuların tepkisel yöntemlerinin değişmesi gerektiğini düşünmektedirler.

“Ekonomist, tarafların niyetlerini bir tarafa bırakarak yalnızca hazırlanan modellerin yardımıyla bir sorunun çözümünü verebileceğini zannettiği zaman, haklı olanı söyleme yükümlülüğündeki yargıç bazen ekonomistin kapıldığı aşırılığı önlemek durumundadır.

“Piyasaların iyi işleyişini ele almakla görevli hukukçu ekonomistten farklı davranır. Başka yerlerde bulunmuş kuramları ünlendirmeye çalışmaz, vakaları

YAKUPOGLU

kazanmaya çalışır. Eğilimi, ona gelen şikâyet akını içinde, ekonomik açıdan en anlamlı olabilen işleri değil de, üzerinde yargıcın kararına götürecektir kanıtları toplamanın mümkün olacağı işleri seçmektir. Hukukçu, daha çok bir mahkemede temel bir suçlamayla zaferi kazanmaya yoğunlaşmak için rekabetin düzenlenmesi konusunu, piyasaların iyi işleyişini, ekonomik verimliliği gözden kaybeder. Her şey kuşkulu hale gelir ve bu konuda çok bilinen bir sözle karşılaşılır: rakiplerinizle aynı fiyatı uyguluyorsanız anlaşma yapmaktan suçlusunuz; düşük fiyatlar uyguluyorsanız pazardaki bütün rekabeti ortadan kaldırmayı amaçlayan yıkıcı fiyatlar uygulamaktan suçlusunuz; eğer fiyatlarınız rakiplerinizinkinden daha yüksekse işte hâkim durumu kötüye kullanmakla suçlanıyorsunuz. Teşebbüs tarafından hangi strateji uygulanırsa uygulansın, rekabeti düzenleyen kurumları iğnelemeyi seven hukukçuların her zaman kuşkuları olacaktır. Bu, rekabetin yargıçlarına özgü bir cüretkârlıktır. Güçlü ve daha az güçlü arasındaki ilişkilerde, çoğu zaman zayıfı güçlüye karşı korumayı amaçlayan dengeye yönelik özen, rekabet politikası hukukçular tarafından işletildiği zaman bu politikanın sapmasına yolaçar; piyasa, doğal olarak ayıklanma sonucu en güçlüler haline gelen en verimlileri desteklerken, hukukçular sonunda daha az rekabetçi teşebbüsleri korurlar.

“O halde, kendisine piyasanın iyi işlemesini izleme görevi verilen hukukçunun, saldırı aşırılığı biçiminde olası bir aşırılığı vardır. Bir başka aşırılık da savunma tarafındadır. Savunma aşırılığı, bir rekabet sorununa bulaşan müşterilerini temize çıkarma görevindeki avukatların stratejisinin vardığı noktadır: prosedürü sonuna kadar kullanmak. Rekabet sorunlarının hukuki değerlendirilmesinin ağırlığı, gerçekte piyasaların iyi işleyişini sorun haline getirebilir.

“Ekonomik olarak en ilginç ve en anlamlı olaylardan çok, kazanabileceği olayları izlemeye çalışan hukukçuya, ekonomist daha planlı bir yöntemi kabul ettirmeye çalışır. Gerçek ve tüzel kişileri cezalandırma ve yasalara saygı gösterdirmeye fikrinin çekimine kapılan hukukçuya, ekonomist önemli olanın piyasanın iyi işlemesi olduğunu anımsatır. Son olarak, yeni yasalar isteyen hukukçuya, usulün püf noktalarına aşık avukata, ekonomist sözkonusu olan şeyin özünü anımsatır: Ekonomik verimlilik. Eğer hukuki aygıt verimlilik açısından getirdiğinden daha pahalıya maloluyorsa hedefini şaşırması demektir.

“Buna karşın, biraz fazla kolay bir şekilde kurama dayanan ekonomiste, hukukçu olayları gözardı etmemenin önemli olduğunu, davranışlar konusunda önyargılı olmamanın, tam aksine bu davranışların koşullarının ve sonuçların ayrıntısına inmenin uygun olacağını anımsatır.”

Bu uzun alıntıdan da anlaşılacağı üzere ekonomistin somut piyasa analizi hukuksal platformda soyut ve şematik bir boyuta indirgenmektedir. Hukukçunun

amacı davayı kazanmaktır. Mahkeme yargıcı da karar verebilmek için olaya haklı ile haksız ayırdetme açısından bakmak zorunda olduğundan ekonomik olaya değil de onu oluşturanlara yoğunlaşmaktadır.

Ülkemizde hukukla ekonomi arasında bir denge kurulabildiğini söylemek çok güçtür. Hukukçularla ekonomistler arasında bir bilgi alış-verişi bulunmamaktadır. Ekonomistlerin yaptığı analizlerin hukuksal alandaki yerlerini belirleyemiyoruz. Hukukçuların sırf yasaları inceleyerek yaptıklarını soyut saptamaların ekonomik olgularla bağlantısını kuramıyoruz.

Bildiğiniz gibi Rekabet Hukuku'nun temeli ekonomik analizdir ama bu ekonomik analizlerin yasal hükümler göz önüne alınarak yapılması gerekmektedir. Yani ekonomist ve hukukçu birlikte çalışmak zorundadır. Ama ülkemize baktığımızda hukukçuların ve ekonomistlerin birbirlerinden bağımsız çalıştıklarını görüyoruz.

İşte burada Rekabet Kurumu'na önemli bir görev düşmektedir. Kurul bünyesi içindeki ekonomistleri ve hukukçuları birlikte çalışmaya zorlayarak alınan kararların hukukçular tarafından da kolay anlaşılabilir hale gelmesini sağlamalıdır. Bu da Kurul kararlarının yargısal denetimine büyük kolaylıklar getirecek ve böylece yargı ile Kurul arasında doğması çok muhtemel olan kopukluklar engellenmiş olacaktır.

TÜRK HUKUK YAPISI İÇİNDE REKABET HUKUKUNUN YERİ

Ekonomi ile hukuk arasındaki dengeyi Türk Hukuku açısından incelemek için 4054 sayılı kanuna bakmanın yanında ekonomik konulardaki adli ve idari yargımızın bugüne kadar izlediği yönetime bakmanın faydalı olacağını düşünüyorum.

Yürütme erkinin hiyerarşik bir yapıda olduğu ve ekonomik konularda verdiği kararların bilimsel ekonomik analizlere dayandırılmadığı bir gerçektir. Rekabet yasasını uygulamak için bilimsel yöntemlerle ekonomik analizin yapılması mutlak bir gerekliliktir. Yürütme erkinin bu yapılanması içinde Rekabet Kurulu dışındaki idari kuruluşların 4054 sayılı yasayı uygulayacaklarını düşünmek tam anlamıyla bir hayaldir. Türkiye'nin yürütme erki hiçbir şekilde ekonomik hukuk devleti ilkelerine uygun değildir. Rekabet Hukuku'nun mahkemelerde soyut ve bilimsel ekonomik kurallardan bağımsız olarak uygulanmasını önleme işi Rekabet Kurumu'na ve Rekabet Kurulu'na düşmektedir. Bunu sağlamak için özellikle Rekabet Kurulu'nun ister yürütme, ister yargı olsun devletin bütün birimleriyle çok aktif bir ilişki içine girmek

zorundadır. Ben kişisel olarak bugün Türkiye’de 4054 sayılı yasanın etkin olarak uygulandığını düşünmüyorum. Rekabet Kurulu’nun bazı sektörlerde verdiği para cezalarının bu rekabetsiz ortam üzerine bir etkisinin olmadığı kanaatindeyim.

Öncelikle Kurul rekabetin ciddi olarak bozulduğu sektörlerde ekonomik analizleri yaptırmalı ve bunların hem yürütme organlarında ve hem de yargı organlarında kullanılmasını temin etmelidir. Bunun için 4054 sayılı yasanın 27. maddesinin (f) bendinin Rekabet Kurulu’na verdiği yetki kullanılmalıdır. Bildiğiniz gibi bu yetki kanunun uygulanması ile ilgili olarak tebliğler çıkarmak ve gerekli düzenlemeleri yapmaktır. Özellikle rekabet konusunda mahkemelerin tayin edeceği bilirkişilerin başvuracağı temel bilimsel analizler olma niteliğini kazanacak olan bu analizler yoluyla mahkeme kararlarının ekonomik gerçeklere dayanması temin edilmiş olacaktır.

Söylediklerimizi toparlarsak 4054 sayılı yasanın uygulanmasında Rekabet Kurulu ile mahkemeler yetkilidir ve mahkemelerdeki hukukun ekonomiyi sağlıklı dengelenmesi işini Rekabet Kurulu’ndan başka yapabilecek bir kuruluş yoktur.

Şimdi Rekabet Hukuku’ndaki yargı konusuna geçiyorum. Perşembe konferanslarının zengin içeriğine baktığımızda bu konu üzerinde çok az durulmuş olması şaşırtıcıdır. Çünkü bu konferanslar çok seçkin hukukçular ve ekonomistler tarafından verilmiştir ve böyle önemli bir konuyu atlamaları olanaksızdır. Bence neden bu konunun bizi en çok rahatsız eden konu olmasıdır.

Bir örnekle konuya girmek istiyorum. Avukat olarak önüme 4054 sayılı yasaya aykırı bulduğum hükümler içeren bir sözleşmenin geldiğini varsayalım. Ben sözleşmenin ilgili hükümlerinin iptali için davalının iş merkezinin bulunduğu yerdeki asliye hukuk mahkemesine (varsa ticaret mahkemesine) dava açarım. Mahkeme yargıcı kendi listesinde bulunan kişilerden birini veya üçünü bilirkişi tayin edecektir ve bilirkişi bu hükümlerin 4054 sayılı yasaya aykırı olduğunu bildirirse büyük bir ihtimalle yargıç sözleşmenin ilgili hükümlerini iptal edecektir. Yargıtay muhakeme sürecinde bir usul hatası yapılmamışsa ve bilirkişi raporunda bir eksiklik yoksa verilen kararı onayacaktır. Şu anki hukuk düzenimizde herhalde Yargıtay ekonomik analizin bilimsel değerini araştırmayacaktır. İşte Rekabet Kurumu’nun tamamen bilgisi dışında olup bitebilecek bir süreç. Burada dikkati çeken en önemli husus mahkemenin Rekabet Kurulu’ndan tamamen bağımsız olarak hareket etme imkanına sahip olmasıdır. Rekabet Kurulu’nun adli yargı sürecinde hiçbir işlevi bulunmamaktadır.

Ben avukat olarak rekabetle ilgili bir sorunu istersem Rekabet Kurulu’na istersem Asliye Hukuk Mahkemesi’ne götürmem mümkündür. Rekabet Kurulu’na

götürürsem konu nihai olarak İdari Yargı'da çözümlenecektir.

Rekabeti bozan, engelleyen, sınırlayan bir sözleşme Asliye Hukuk Mahkemesi'ne dava olarak intikal ettikten sonra aynı sözleşme için Rekabet Kurulu karar verebilir mi? Evet verebilir. Hatta bunu yapmak zorundadır. Adli yargının kararıyla Rekabet Kurulu'nun kararı çelişirse Anayasamıza göre idare yargının kararına uymak zorunda olduğu için Kurulun kararını değiştirmesi gerekecektir.

Aslında adli yargı ile Rekabet Kurulu arasındaki yetki çatışması yalnızca sözleşmeler için mümkündür. Kanunda yazılı diğer konularda tek yetkili Rekabet Kurulu'dur. Rekabet Kurulu'nun kararlarına karşı Danıştay'a gidilmekte ama burada ilgili dairenin (10. Daire) kararına karşı Dava Daireleri Kurulu'na temyiz başvurusu yapılabilecektir.

Yukarıda yaptığım açıklamaların ışığında yargının rekabetle ilgili konularda hangi işlemleri yapabileceğini bir şemayla açıklamak istiyorum:

İdari Yargı: 1) Rekabet Kurulu kararının iptali veya onaylanması 2) Kurul kararı nedeniyle zarar görenlerin açabilecekleri tam yargı (tazminat) davası.

Adli Yargı: 1) Sözleşme iptali (Kısmen veya tamamen) RKHK md. 56 2) Zarar gören tarafın açacağı tazminat davası RKHK md. 57-58.

Bence en sorunlu bölüm adli yargı bölümüdür. Çünkü Rekabet Hukuku genel hukuk sistemimizden farklı özellikleri olan ve özel ihtisas isteyen bir hukuk dalıdır. Örneğin rekabetle ilgili bir davaya bakan bir yargıcın ekonomik analizi hukuki açıdan okuyabilecek bir ekonomi bilgisine sahip olması gerekir. Diğer taraftan Rekabet Hukuku bir içtihat hukukudur ve bu içtihatlar yabancı dildedir. Bir yargıcın bu içtihatları okumak için yabancı dil bilmesi gerekir. Sonuç olarak rekabetle ilgili bir davayı konunun uzmanı olmayan bir yargıç sonuçlandıracaktır. Böyle bir durumu önlemek için çok ivedi olarak rekabet konusunda bir ihtisas mahkemesi kurulmalıdır ve rekabet konusuna her yargıcın bakması önlenmelidir.

Neden Rekabetin Korunması hakkındaki yasasıyla birlikte rekabet mahkemeleri kurulmamıştır? Neden Rekabet Kurulu'nun kararlarına karşı gidilecek bir idari rekabet mahkemesi kurulmamıştır? Artık ok yaydan çıkmıştır ve karmakarışık bir rekabet hukuku uygulaması ortaya çıkacaktır. Rekabet Kurumu'nun kurulması ve iyi işlemesi için gösterilen gayretin aynısının yargı için gösterilmesi gerekirdi. Ben bir hukukçu olarak bu alanda her tür tuhaflığa hazırım.

REKABET KURUMU VE REKABET KURULU

Şimdi Rekabet Kurumu'nun idari yapısıyla ilgili sorunlara geçiyorum. 21. madde Kurumun teşkilatının Rekabet Kurulu'ndan, Başkanlık'tan ve hizmet birimlerinden oluştuğunu belirtmektedir. Başkanlığın yetkilerine baktığımızda bunların Kurul'la hizmet birimleri arasında bir köprü kurma şeklinde olduğunu görüyoruz. Kurul bütün yetkileri elinde toplamaktadır. Kurumun rutin işlerinde bile Kurul'un kararı gerekmektedir. Başkanlık ve Hizmet Birimleri Kurul'un kararı olmadan hiçbir çalışma yapamamaktadır. Örneğin sektörlerin rekabet açısından incelenmesi hizmet birimlerinin Başkanlığın bilgisi dahilinde yapması gereken sürekli bir iş olmasına rağmen bu analizler için bile Kurul kararı gerekmektedir. Böyle bir durum da ülkemizde rekabetin korunması olgusunu sadece idari ve yargısal kararlara indirgemek anlamına gelmektedir. Batı ülkelerinde rekabetin korunması kesin kararlar yoluyla değil ekonomik analizler ve sektörlerin izlenmesi yoluyla gerçekleştirilmektedir. (Özellikle İngiltere böyledir.)

Ülkemizde rekabet politikasında bence yönetsel bir yanlışlık vardır. Sanki bütün iş karar vermek gibi görünmektedir. Rekabet Kurumuna gelen her başvuru için Rekabet Kurulu'na gidilmemesi gerekir. Kurumun hizmet birimlerinin kendiliğinden rekabet analizlerini yapması ve ilgili kuruluşları bu çalışmalardan haberdar etmesi gerekir. Rekabet Kurumumuz mutlaka "Bundeskartellamt" örneğini benimsemelidir. Rekabet açısından önemli, kritik veya stratejik sayılabilecek sektörlerin analizleri hızla yapılmalıdır. Bir hukukçu olarak ben bu analiz sonuçlarını merak ediyorum. Bu analizler bütün hukukçuların etkin hizmet vermesini de sağlayacaktır.

Ülkemiz bilginin birikmemesinin ve dolaşıma girmemesinin bedelini bugüne kadar acı bir şekilde ödemiştir. Hukukçu ve ekonomist rekabet alanındaki bilgi ve deneyimini birbirine açmayı öğrenmelidir. Şu ana kadar rekabet alanında yayınlanan eserler, tezler ve makaleler ya saf hukuksal, ya da saf ekonomik içeriklidir. Bu konuda yanılıyorsam uyarmanızı rica ediyorum.

SONUÇ

Özetlemek gerekirse, insanlığın iyi ve anlamlı yaşamak gibi bir kaygı taşıdığı söylenebilir. Ama bu kaygı yeterli olmamış ve insanlar kendilerini yöneten ilkel dürtülerle bugünlere gelmişlerdir. Çevremize baktığımızda sonu gelmeyen kavgalar görüyoruz. Bu kavgalar insanlığı bir sisteme doğru yönlendirmiştir. Bu sistem kapitalizmdir ve de temeli eşitsizliktir. Bu sistem insanların birbirini altetmesine izin vermektedir.

Kapitalizm sistemi ülkemize kurumlarıyla birlikte hazır gelmiştir ve bu hazır giysi bize ya çok bol, ya da çok dar gelmektedir. Hep yasalarımızın mükemmel

olduğundan ve uygulamanın kötü olduğundan söz edilmektedir ama bu yasaların başka toplumların yasaları olduğu unutulmaktadır. Bir yerde toplumumuz kurallarını uygulama olanağına sahip olmadığımız bir sistemin içindedir.

Kendi kendime hep şu soruyu sorup duruyorum: kapitalist üretim biçimini rasyonel bir temelde sürdürebilecek bir ahlak sistemine sahip miyiz? Benim kişisel yanıtlım toplumumuzun hala feodal değerlere sıkı sıkıya bağlı bir ahlaka sahip olduğu ve bu ahlakın kapitalist sisteme hiç uymadığı şeklindedir. Daha açık söylemek gerekirse ahlaksız bir sistemi uygulamaya çalışıyoruz. Konferansımın başında belirttiğim gibi, kapitalist sistem kendi ahlakıyla batıya yerleşmiştir ve bu ahlakın batının tarihiyle çok yakın bir ilişkisi vardır. Ülkemize ithal edilen kapitalist sistemin ahlakı, kaynağı olduğu batıda kalmıştır. Biz hala kendi feodal ahlakımıza sıkı sıkıya sarılmış durumdayız ve şimdiki dünyadaki gelişmeleri dehşetle izliyoruz.

Bazılarının bildiği gibi Avrupa'da Rekabet adlı bir kitabı Türkçe'ye çevirdim. Bunu yapmakta özel bir maksadım vardı. Rekabetle ilgili düzenlemelerin bir tarihinin olduğunu göstermek istiyordum. Rekabet Yasası'nın mükemmel bir yasa olduğunu söylemek anlamsızdır. Çünkü bu yasa içinden çıktığı toplumun bir ürünü değildir.

O halde ne yapmalıyız? Öncelikle toplumumuzun ekonomik olgularından yola çıkarak rekabet yasasına bakmalıyız. Bizim ekonomik tarihimiz içinde rekabet etme olgusu ne oranda gerçekleşmiştir? Ekonomik yapımız hangi yönlerden yasal bir düzenlemeye yanıt verebilir? Açıkçası Rekabet Yasamızla ekonomik bozukluklara çözüm üretebilir miyiz? Kendi yapımızın bir uzantısı olmayan yasalarla bir düzen sağlayabilir miyiz? Hiç kimse bu sorunun yanıtını bilmiyor. Hepimiz bir kaosa sürüklendiğimizin farkındayız.

Şimdi bu sorunlar ışığında tekrar başa dönmek istiyorum. Rekabet etmenin insanın özünde olan saldırganlığın bir uzantısı olduğunu ve kapitalist sistemin bu saldırganlığı temel alarak yarattığı kurumlar aracılığıyla hegemonyasını sürdürdüğünü söyledik. O halde kapitalizm saldırganlıktır ama sistemli, kurallı ve hatta ahlaklı bir saldırganlıktır.

Bizim toplum olarak kararımız nedir? Batılı gibi tüm kuralların işlediği bir kapitalizm istiyor muyuz? Biz aslında hayali bir kapitalizmi inşa etmeye çalıştık ve hayallerimiz de sürekli yıkılıyor. Çaresiz bir şekilde ya dine ya da batıya sığınıyoruz.

Din ancak öte dünya ile ilgili olduğuna göre, tek çıkış batı ve onların kurumları olmaktadır. O halde batı uygarlığının bütün modern kurumlarını en iyi şekilde işletmek için el ele vermeliyiz. Artık içlerinde Rekabet Kurumu'nun da

YAKUPOĞLU

olduğu çok sayıda modern kurumumuz var. Bunlar vasıtasıyla ne pahasına olursa olsun ekonomimizi düzene sokmalıyız. Yaşamın kapitalizm demekten başka çaremiz yok çünkü yaratıcı bizi çok eksik yaratmış

SORU ve CEVAPLAR

Bir Katılımcı - Sayın Yakupoğlu özenle hazırlanmışsınız ve çok keyifli bir sunuş verdiniz bize teşekkür ediyorum. Batı kapitalizmin kökenini çok haklı olarak protestanlığa, Maks Weber'in teorisine indirgediniz ve bugünkü kapitalizmin pratiğinin arkasında yatan felsefi temelleri Protestanlıkla ilişkilendirdiniz.

Şimdi Anadolu coğrafyasına geldiğiniz zaman Protestanlık kadar dominant olmasa da, bir ahilik geleneğinin, bir diğerganlığın bu topraklarda olduğu hep söylenegelir. Bu üzerinde çok düşünmeden var olduğunu düşünmenin bize rahatlık verdiği bir fikri limandır bizim için.

Günümüz Anadolusuna baktığımız zaman, yani Türkiye'nin kapitalizm uygulamalarına baktığımız zamanda zaman zaman batı kapitalizme atfedilen vahşetin ötesine geçen vahşetlerle karşı karşıya olduğumuzu gözlemlemek mümkün.

Eğer Protestan ahlâkı batı kapitalizminin temeli olduğu çok genel bir kanı ve sanırım bunu sorgulamaya gerek yok. Anadolu kültürü ve özel olarak da benim aklıma şu an ahilik geldi, ama onun gibi yaygın başka şeyler de var, kültür odakları da var. Bunlar günümüz Türkiye'sinin kapitalizm uygulamaları ya da kapitalizm pratiğine hiçbir kültürel miras bırakamamış olmasına ya da bıraktığı kültürel mirastan Anadolu insanı bu kadar hızlı vazgeçişini neye bağlıyorsunuz? Tabii bu açıklamama katılıyorsanız. Teşekkür ederim.

Av. M. Mukadder YAKUPOĞLU - Şimdi burada Protestan ahlâkı ile bağlantısı bir yerde, bu ahlâk bir yerde rasyonelleştirme hareketiyle de bağlantılı. Yani, batı toplumunun rasyonelleşmesiyle de bağlantılı. Yani bizdeki ahlâkla ilgili veya dinle ilgili oluşumların rasyonel bir temeli yok. Yani kapitalizmin Protestan ahlâkından ya da kapitalizmin bir yerde üretim güçleri gelişirken, bir yerde tabii ki dini şeyi de değiştirmiştir yani, Katolikliği bir yerde Protestanlığa doğru da yönlendirmiştir. Yani bir yerde bu rasyonelleşme hareketiyle de bağlantılı bu ahlâk. Yani, ahlâklı olan, batının ahlâklısı hiçbir zaman fedakârlık veya üstün niteliklerle bir ahlâk değil bu. Tamamen kurallı, akla uygun bir ahlâk ve bu tabii ki kapitalizmin üretim ilişkilerini yönlendiren bir ahlâk ve düzene sokan bir ahlâk. Yani bir insanın mesleğini yapmasında çok uygun bir ahlâk; yani bizde etik

diyorlar, mesleki ahlâklardan falan bahsediyorlar. Ama yukarıdan gelen böyle bir belirsiz bir şekilde uçuşuyor bizde. Bizde böyle bir temel yok, sizin bahsettiğiniz gibi Anadolu oluşumlarının kapitalizmle bir ilgisi yok. Belki bizim şanssızlığımız bu olabilir. Bu sistemin bizimle hiçbir bağlantısı olmayan bir sistem bu. Yani, doğu toplumları için, doğu toplumlarını düşünün: Tibet için, Çin için, Hindistan için o kadar zor ki, Budistler için, böyle bir sistem. Çok dünyevi bir olay bu ve bu dünyevi olayı öte dünya ile bağlantı kurabilmiş batılı ve böyle bir enteresan ikili bir sistem yaratmış kendi içinde, yani Pazar günü şeye giderken onu yapabiliyor, dini görevini yapıyor ve rasyonel bir şekilde yapıyor bunu, "Pazar günü yapılacak" diyor, Pazartesi başka bir insan olarak devam ediyor bu. Bu garip bir ikilem, şizofrenik bir parçalanma aslında, ama bunu yürütüyor batılı. Batılının mutlu insan olduğu söylenemez, başarılı insanlar ama bence mutlu insanlar değil; çünkü bütünlükleri yok batılı insanının. Yani batılı parçalanmış bir yapı ve bu yapı sonunda faydalı olduğu için, onları geliştirdiği için onlar bunu uyguluyorlar ve başarılı olmaları mutlu olmaları demek değil. Bence doğu insanı daha mutludur yani, o açıdan kapitalizm bize uygun bir sistem değil. Biz buna bir şekilde uymaktan başka çaremiz yok, gerçekten de hiç kimsenin aklına bir şey gelmiyor. Yani böyle bir Marks'ın söylediği gibi, üretim ilişkilerinin dışında bir düşünce üretemeyiz, yani bu mümkün değil, hayali bir şey üretemeyeceğimize göre benim konuşmamın sonundaki şeye uymamız, yani kurumlar bir tanesi de, rasyonel kurumlardan bir tanesi de Rekabet Kurumu ama, görüyoruz ki siz de mutlaka tespit ediyorsunuzdur kurum istenildiği gibi topluma yayılamıyor olay, yani hiçbir şekilde, ki kapitalizmin iyi yerleşmemesinden zannediyor ki, "parayı kazanacağım istediğim gibi harcayacağım" halbuki öyle bir şey yok, kapitalist çilekeştir yani, sadece başladığı için şey yapar harcamak için değil. Hiçbir zaman harcamayı hedeflemez. Yani bizim doğu toplumlarında harcama şeyi çok fazladır. İnsan bir şeye gittiği zaman hemen ödemek ister, 10 kişinin hesabını birden ödemek ister, bunlar rasyonel davranışlar değil; bunlar hep feodal davranışlar ve bence bizim kökenlerimiz bunlar. Yani o insanı üzmemek için size yemek ısmarlamasına izin veriyorsunuz. Ama bu bir rasyonel davranış değil, aslında siz borçlanıyorsunuz ona, böyle garip bir ilişkiler ağı dönüşüyor, yani rasyonel değil bizim toplum, onun için kapitalizme uygun değil. Öyle düşünüyorum ben.

Ali ILICAK - Adım Ali Ilıcak, Rekabet Uzmanıyım. Başkan toplantıyı sonlandırarak gibi gözükütüğünden, kafamda fazla toparlayamadan söze başlamak durumundayım, özür dilerim. Karl Polanyi'yi çoğumuz biliyoruz. Malumunuzdur, Marksist değil ama sosyalist bir iktisatçı. Polanyi, "Kurumsallaşmış bir süreç olarak ekonomi" adlı makalesinde, "contingency" kavramından bahseder. Kapitalizmin tarihsel süreç içinde başka türlü olabileceken bu şekilde ortaya çıktığını öne sürer. Polanyi, kapitalizmin zorunlu olarak ortaya çıkmış bir sistem

YAKUPOĞLU

olmadığını tarihsel süreç içinde gösteriyor. Eski Mısır'da, Osmanlı'da, Sovyetler'de merkezi dağıtım denilen bir sistemin piyasanın bugün gördüğü işlevi gördüğünü, yani bütün kaynakların merkezde toplanıp oradan yeniden dağıtıldığını belirtiyor. Ya da "karşılıklılık" ilişkisinin dağıtım ve bölüşümü düzenlediğini söylüyor. Aborjinlerden tutun da günümüz Türk toplumunda da söz konusu olan bu ilişki biçimini şöyle bir örnekle açıklamak mümkün: amcamın oğlu benim birtakım ihtiyaçlarımı karşılıyor, ben de onun başka ihtiyaçlarını. Başka bir kuzenimle de başka gereksinimlerimizi karşılıklı olarak hallediyoruz. "Sen benim dişime dolgu yap, ben de senin arabamı tamir edeyim" gibi bir ilişki sistemi. İlla ki alıcılarla satıcıların anonim bir şekilde karşılaştığı bir piyasa ortamının gerekmediği, dolayısıyla insanların ihtiyaçlarının kurumsallaşmış bir süreç olarak başka biçimlerde de halledebileceğini, piyasanın zorunlu bir şey olmadığını kanıtlayan uzun makalesinde antropolojik ve tarihsel çalışmalarından yararlanıyor. Dolayısıyla, "kapitalizm zorunlu bir şey değil" diyor. Takıldığım bir şey oldu, arada onu da söylemek istiyorum; din bu işlerle uğraşmaz dediniz de, ona kesinlikle katılmıyorum. Tam tersine din bu, uğraşır ki ortaya çıkmış. Peygamberler öbür dünyanın değil, asıl bu dünyanın güzel olacağını anlatır.

Av. M. Mukadder YAKUPOĞLU - Siz hangi fikirdesiniz?

Ali ILICAK - Dinler bu dünyayı düzenlemek için ortaya çıkmış bir şey, yoksa kimse niye tanrıdan sözler duyduğunu iddia etsin ki, bir derdi var ki adam böyle bir işe soyunuyor.

Av. M. Mukadder YAKUPOĞLU - İnananlar için nasıl? Yani o tabii bu işi çıkararak için öyle tabii ki haklısınız onun için, Peygamberler için bu söylenebilir, ama inananlar...

Ali ILICAK - İnananlar için de. Ahlâk denilen şey bu dünyada iyi olmak için yapılan bir şey değil mi? Öbür dünyayı düşünerek belki ama, bu dünyadaki hareketlerimizi düzenliyor. Böyle olması gerektiğini düşündüğüm için değil de, belirttiğiniz argümanı kabul etmediğim için söylüyorum. "O zaman dini eledik, dolayısıyla yönümüz batıdır, kapitalizmdir" demek için bence yeterli bir argüman değil bu.

Bir başka şey; Türkiye'de kapitalizm neden yürümüyor diye sordunuz konuşmanızda. Rekabetle kapitalizm saldırganlığı teşvik ediyor dedik. Belki de şunu düşünmek lâzım: Bu 1890'lardan başlayan Amerika'daki kapitalizmin kurumsal olarak yeniden yapılanması süreci. Bu, Martin Sklar'dan ödünç aldığım bir kavram, sadece yanlış çeviriyorsam diye İngilizcesini söylüyorum, "corporate reconstruction of capitalism" diye kullanıyor. Rekabet Kanunlarının ortaya çıkışını da buna dayandırıyor. Eski küçük üretici rekabetçi kapitalizm ve onun

mülkiyet biçimlerinden, şirket kapitalizmi ve onun gerektirdiği mülkiyet biçimleri ve mülkiyet ilişkilerine geçiliyor. Sermayenin büyüebilmesi için anonim şirket diye birşey ortaya çıkıyor. Tabii bu da kendi hukuki ilişkilerini de beraberinde getiriyor. Eski düzenin taraftarları ile yeni düzenin taraftarları arasındaki bir mücadele sonucunda ortaya çıkıyor "Sherman Yasası". Bunun hakkında 8'den fazla teori okudum, yasa niye çıkıyor diye? Sherman Yasası dünyadaki ilk rekabet yasası değil, ama kapitalist bir ekonomide çıkan ilk modern rekabet yasası diyebiliriz. "Rekabet yasaları niye var?" a baktığımız zaman, bu yasanın tarihini incelemek gerekiyor. Kapitalizmin önüne set çekmekte, siz böyle bir cümle ettiniz mi etmediniz mi tam hatırlamıyorum kulağıma öyle bir şey geldi, rekabet yasası kapitalizmin önüne set mi çekiyor yoksa onu arkadan mı ittirmek istiyor? Yani, Marks'ın dediği bu sermayenin...

Av. M. Mukadder YAKUPOĞLU - Tabii ki ben size şunu sormak istiyorum: Türkiye için nasıl bakıyorsunuz, bu yabancı ülkelerde böyle. Şimdi siz burada ekonomik analizler yapıyorsunuz bu ülkedeki sektörlere. Yani, rekabet yasası bizdeki ekonomik sorunları çözümlenebilir bir işlevi var mı, onun hakkında bir bilginiz var mı? Yoksa halen hepimiz gibi bir fikir olmadan gelen yasa bunu bakalım nasıl uygulayacağız sorunsalı ile başbaşa mıyız yani, onun hakkında bir şey söyleyebilir misiniz? Olumsuz "contingent" dediniz. Kapitalizm bir yerde herkesin otomatikman uyguladığı bir şeyin, "contingent" demek, olumsal demek ne anlama gelir? Yani bütün ülkeler sıraya girmiş ve bu kapitalizmi Rusya'da dahil olmak üzere iyi bir şekilde uygulamak için ellerinden geleni yapıyorlar. Yani benim buradaki şeyim, konferanstaki de söylediğim şey, çünkü insan saldırganlığı çözümlenememiş durumda. İnsan saldırganlığını en iyi organize eden sistem ve batıda bunu rasyonelleştirdiği için benim düşüncem o, yani onun için bunun olumsal olup olmadığının düşünülmesi, ya olmayabilirdi denmenin bence tarihte olmamış bir şeyin ben anlamsız buluyorum, yani anlamsız bir şeydir. Önümüze çıkan şey budur, siz tabii küçüksünüz, hepimizin gençliği sosyalist ve komünist söylemlerle geçti ve o söylem o kadar durağan bir söylemdi ki, bence kapitalizmin başarısı bu. Bugün bile halen onların kurumları ile uğraşıyoruz, onların kurumlarının yarattığı şuralarda oturuyoruz, onların yazdığı şeyleri belki bence son derece garip yasa. Yani, Rekabet Yasasıyla ben karşılaştığım zaman hukukçu olarak önce bana çok garip geldi; çünkü net olmayan bir yasa haklarını nasıl dağıtacak, yani insanın haklıyı haksızı nasıl belirleyecek? Çünkü hukukta bu çok önemlidir, hukukla ekonomi arasındaki denge bu bakımdan şeydir. "... "kitabı bu bakımdan önemlidir o kısmı, hukukla ekonomi arasındaki denge o bakımdan önemli. Çünkü, yargıda yargıyı meşrulaştıran şey, haklı ile haksızı ayırt etmektir. Yani ekonomistin dediği gibi verimlilik adına nasıl haksız kılabilirsiniz bir mahkemede ve ceza verebilirsiniz.

Bilmiyorum sizin verdiğiniz cezalarda ekonomik verimlilik esası mı var, yoksa o insanın kötü niyeti mi esas? Yani bunlar o kadar önemli ki, birbiriyle birleştirmek gerekiyor bunu, bunu birleştirmedığımız zaman çok korkunç şeylere doğru gideriz. O zaman tamamen ahlâktan kopmuş olur sistem ve tamamen otomatik “Orwell”in 1984’de dediği son derece vahşi bir otoriter sisteme gideriz. Bence bizim elimizdeki en önemli şey bizim kültürümüz, yani doğu ile batının belki sentezi de olabilir. Doğu’nun hakikaten mistik kültürü çok önemli, yani insanın kendisine saygısını veya varoluşan bir saygısını sağlayan bir şey bu. Yani ben gerçekten mistik bir insanım ve o yüzden kurtarıyorum. Ben samimi olarak şunu söyleyeyim ve sadece biraz hayatımı devam ettirmek için rekabet işiyle uğraşıyorum, beni çok fazla ilgilendirmiyor. Son derece garip bir şey bu, son derece tuhaf bir şey ve bu tuhaf bir şeyi anlamaya çalışıyoruz. Bir defa mantığı yok, hiçbir mantıkta yeri yok. Hiçbir yerde yeri olmayan, yani kendimizi “mantel ..” ile alakası olmayan muallak ve kaygan bir zemin. Belki bizim iyi düşünmemizi bile önleyebilir bu. Yani, Rekabet Yasası üzerinde çok fazla üstünde durursak oradaki kavramlarla kafamız şey olabilir, normal siyah-beyazı bile birbirinden ayırt edemeyiz gibi geliyor bana.

Onun için bu son derece, siz gençler olarak ben sizden büyüğüm, bence sizin çok dikkatli olmanız lâzım. Yani bu işin içindesiniz, yani insan mantığını bile kaybedebilir burada. O kadar birbiriyle çelişkili konuşuluyor ki burada, şimdi iktisatçıları devamlı dinledim burada, yani özellikle ben her hafta geliyordum; çünkü ben ekonomiye de çok meraklıyım ve onların söyledikleri şeyler bana çok garip geldi. Yani o kadar önceden bir veri olarak kabul ediyor ki Rekabet Yasasını, o veriyle konuşuyor. Rekabeti regüle ettiğini söylüyor, otomatik konuşuyor bu. Ben bu konferansta özellikle en ilk, belki de bir kısmını tabii sizin çok iyi bildiğiniz şeylerdir bunlar, yani ilk şeyden başlamak o açıdan önemli olduğunu düşündüm ben konferansında. Yani o kısma belki bundan yola çıkarak belki bir şeylere bakabiliriz diye düşündüm. Çünkü biz o kadar ekonomistler, buraya gelen profesör doktorlar o kadar çabuk giriyorlar konuya her şeyin cevabı verilmiş gibi görüyor. Aslında onlar önemli, yani o başladığı yerden önceki kısım çok önemli, o kısım hakkında hiç konuşmamış oluyor, hatta bir Ege Cansen Beyi ben çok kapasiteli bir insan olarak düşünüyordum, fakat gerçekten söylediği şey inanılmaz geldi. Yani kapitalizmin en iyi ahlâki sistem olduğundan söz ettiği zaman çılgına döndüm. Yani gerçekten çılgına döndüm, yani hiçbir zaman ahlâki sistemi üreten bir şey değil. Bir ahlâk bulmaya çalışan ve sistemi yürütmek için bir ahlâki bir şey arayan ve dini şeylerden de beslenen bir sistem çok iyi şey yapıyor, organize olan bir sistem ve her yerden şey alıyor, yani bizim Türklerden bile alabilirler bunlar. Yani ben düşünüyorum, “Cotarelli” burada bir şey gördüyse olayı iletir ve kapitalist sistemin içerisinde yeniden bir regülasyon

yapabilirler yani, doğu toplumlarının yaşadıklarıyla ilgili olarak onu bir regüle edebilirler. Yani kapitalist sistemin kendi bir şeyi yok yani, siz çok güzel söylediniz, kesin olarak sürekli değişen, zaten şeyi o şekilde ve biz bunun peşine koşuyoruz ve aptal olduk yani. İnanın bence aptallaştık; çünkü onun peşinde koşturuyoruz biz, bütün düşünen insanlar televizyonlarda o kadar kafalı insanlar çok saçma konuşuyorlar. Çünkü onun peşinden gidip onu anlamaya çalışıyor, anlayacak bir şey olduğunu hiç zannetmiyorum. Onlar burada bir, bütün dünyayı bir regüle etme peşindeler ve son derecede başarısızlar yani, olağanüstü başarısızlar. Benim kişisel kanaatim, tabii ekonomistler çok daha iyi bilirler; son ekonomik kriz IMF'in neden olduğunu düşünüyorum, gerçekten onların talimatlarını yerine getiren biz feodallerinde katkıları da var tabii feodal kafamızın, yani feodal üstün olduğunu düşünüyoruz mutlaka, bir üstünlük ve biz alttayız veya biz üstteyiz ya da o altta. Öyle düşündüğümüz için iyi bir diyalog kuramadığımız için, diyalog kuracak insanı da o mevkilere getirmedığımız için bu kriz meydana gelmiştir, talimatla meydana gelmiştir. Yani herkes birbirine talimat vererek bu kriz bence bu yüzden meydana gelmiştir.

Yani sizin söylediğiniz din yeterli, dinle ilgili bir şey söylemişsiniz, yani din tamamen öte dünyayla ilgili bir şey değildir. Fakat şu anda 7'nci yüzyılda ortaya çıkmış bir dinin, şu anda bir toplumu regüle edeceğini düşünebiliyor musunuz? Yani böyle bir şey mümkün değil. Yani Türk toplumu böyle bir dinsel paradikmanın içerisinde böyle bir 70 milyon insanı bu yeni bir sistemin içinde yürütebilir mi, yani böyle bir şeyi amaçlayabilir mi? Böyle bir şeyi ben kendi içimde imkânsız olarak görüyorum böyle bir şeyi.

Ali ILICAK - Kapitalizme ne kadar entegre olmak isterseniz o kadar onların kurallarıyla oynamak zorundasınız. İşte yurtdışında ticaret yapmak için onların antidamping kurallarına uymanız gerekiyor, onların rekabet kurallarına uymanız gerekiyor. "Biz nasıl bu oyunu bu kurallarda oynuyorsak sizde öyle oynamalısınız" diyorlar.

Reel sosyalizm deneyimine ve bugünkü İran'ın deneyimine bakarsak, onların hep kapitalizmin dışından bir şeyler yürütmeye çalıştıklarını görüyoruz. Dışarıya kapandıkları zaman başarılı olabiliyormuş gibi görünen bir süreç. İran'da işlerin şu anda gitmediğini görüyorsunuz, bir çarşı esnafı kapitalizmi yürütmeye çalışıyor onlar da...

Av. M. Mukadder YAKUPOĞLU - Yani kapitalizmden başka bir sistem yok değil mi?

Oturum Başkanı - Karşılıklı değil de, daha çok salona katılımcılara hitaben olursa, teşekkür ediyorum. Bir katılımcımızın sorusu var galiba.

Evrin ERİŞ - Evrim Eriş, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi. Öncelikle teşekkür ediyorum sunuşunuz için. Sunuşunuzdan edindiğim izlenim, Türkiye'nin şu an için Avrupa Birliği'ne entegrasyonunun doğru bir çözüm tarzi olacağını iddia ediyorsunuz.

Fakat olayın hukuk vehcesine baktığımız zaman, Avrupa Birliği'nden rekabet hukukunun şu an için tam entegre alanlardan birisi olduğunu görüyoruz. Dolayısıyla üye ülkelerin kanun koyucularının aksine bir düzenleme yapmalarının günümüz itibariyle oldukça sınırlandırıldığı bir gerçek. Türk hukukuna baktığımız zaman, bu hukukun Türkiye şartlarına uygun olmadığı görüşünü savunmak ile Avrupa Birliği'ne entegrasyonun, dolayısıyla bu tam entegre alanı kabul etmemenin bir çelişki olup olmadığını öğrenmek istiyorum.

İkinci sorum; kanun koyucumuzun Türkiye şartlarını dikkate almadan hazırlamış olduğu bu iktibasın doğru olmadığını iddia ettiniz. Bence kanun koyucuların dikkat etmesi gereken noktalardan bir tanesi de, şu an için mevcut olan durumun değil o toplumu ilere götürebilecek, o toplumun kültürünü artıracak düzenlemeleri de dikkate almasıdır. Dolayısıyla Türk toplumunun rekabete açık olmaması böyle bir düzenlemenin yapılmamasını doğurmaz. Aksine o toplumu ileri götürebilmek için bu kanunun iktibas edilmesinin doğru olduğunu düşünüyorum.

Bir başka nokta; bağımsız idari otorite mi, genel mahkeme mi, yoksa ihtisas mahkemesi mi, tartışmasına çalışmanızda yer veriyorsunuz. Fakat bu noktada bir tercihinizi ben öğrenemedim. Acaba saf Rekabet Kurumu'nun etkin olacağı bir bağımsız idari otorite sistemi mi, yoksa bireylerin hukuki menfaatleri ihlal edildiği zaman başvurabilecekleri çeşitli imkânların olduğu, hem Rekabet Kurumu'nun yer aldığı, hem de ihtisas mahkemesinin yer aldığı bir sistem mi sizce doğrudur? Teşekkür ederim.

Av. M. Mukadder YAKUPOĞLU - Efendim son soruya öncelikle cevap vereyim. İhtisas mahkemeleriyle birlikte Rekabet Kurumu'nun etkin olduğu bir sistem, ki yabancı ülkelerde de bu şekilde yürüyor bu sistemler.

Sizin çelikli ile söylediğiniz konuya değinmek istiyorum, bu çok önemli bir konu. Evet benim konferansında bu çelişki kendi içinde var; çünkü Türk toplumu bu çelişki içinde yaşıyor, kendi içinden kurallarını üretilmiyor. Bu zayıf bir toplum, yani kendi kurallarını üretilmeyen bir toplum ve bu yüzden çaresiz bir şekilde batıya dönüp oradan kanunları alıp, onları olduğu gibi, hatta buna mükemmel deyip olduğu gibi uygulamaya çıkması son derece garip ve komik durumlara yol açıyor. Yani, şimdi siz bir ceza veriliyor diyelim örnek olarak; gazetede inanın, ben buna inanıyorum o cezayı alan kişi tam anlamış değildir

neden ceza aldığımı. Şimdi onun, olay çok önemli. Yani, biz batının standartlarıyla ve içtihatlarıyla, önceleri ben onu öyle düşünüyordum. Yani batının içtihatlarını öğreysin yargıç, ama bu meseleyi yine çözmiyor. Çünkü, batı toplumu içerisinde bir tarihi var bu olayın ve o toplum içinde gelişen bir süreç bu, o içtihatlarda ona göre yapılmış durumda. Türkiye'nin ekonomik hayatın içinde olduğunuz zaman o kadar çok sorunları olan bir ekonomi ki bu, ister istemez kaba saldırganlığa da yol açıyor. Yani normal bu kurallara da uyarak, belki de o şirketlerin ayakta kalabilmesi de mümkün değil, yani böyle acayip durumlar var. Yani, buradaki rekabet kurallarını harfiyen yerine getirirse belki de bu krizlere de dayanamayacak belki de. Bu yüzden bu çelişki var, bu çelişkiyi çözmenin yolu da, bu yasaları olduğu gibi ithal etmek değil, yani Avrupa'ya entegre olduğumuz zaman biz tuş olacaksak entegre olmamız lâzım, şu anda toplum olarak kendi insanlarımıza güvenmemiz ve kendi insanlarımızın, yetişen insanlarımız var çünkü bu toplumda o insanlara yetki vermemiz lâzım. O verilmediği müddetçe "batılı iyi yapıyor, batılı iyi yapıyor" dendiği bu çelişki devam edecektir ve benim konferansında bu çelişki var.

Aslında ben orada biraz şey olarak söyledim, yani çaresiz derken bizim gerçekten eksik ve zavallı durumumuza atıfta bulunmak istedim. Yani biz gerçekten çok zavallı durumdayız ve bu yüzden ekonomik krizlere, oradaki kurumlara...

Şimdi Sermaye Piyasası Kurulu'nun tebliğleri var ve o tebliğler bizim hukuk sistemimize de uymuyor, kendi keyfi bir şekilde tebliğler çıkarılıyor Sermaye Piyasasında, inanılmaz böyle böyle tebliğler. Ve onları ben eminim niye çıkardıklarını bilmiyorlar, belki tercüme ediyorlar tam onu tespit etmedim, ama ne bizim hukuk sistemimizle bağlantısı var ve onların tebliğlerinin hukukî etkinliği, yani hukuk düzenimiz içinde yeri nedir, daha bu da tespit edilmiş değil. Yani o kadar büyük karışıklığa yol açtı ki, modern kurumların böyle hızla getirilip "aman Avrupa'ya yetişelim" denirken biz tamamen muazzam bir kaosun içine düştük, bence durum o yüzden trajik ve çelişki de bundan kaynaklanıyor. Ben teşekkür ediyorum sorularınız için.

Oturum Başkanı - Eğer başka sorusu olan katılımcı yoksa sayın konuşmacıya benim de küçük bir sorum olacak. Sayın konuşmacı bugüne kadar düzenlenmiş olan konferanslarda katılan sayın katılımcıların bir şeyleri baz alarak, veri alarak konferanslarını verdiklerinden bahsetti, burada küçük bir katkıda bulunmak istiyorum.

Tabii insan olarak her zaman, her yerde birtakım şeyleri veri olarak alıyoruz. Bu hayat olur, ölüm olur, mutlaka o veriler üzerine konuşuyoruz. Burası da Rekabet Kurumu olduğu için gelen sayın katılımcılar rekabet olguları üzerine

YAKUPOĞLU

konuşuyorlar, tabii sizin engin felsefi görüşleriniz bizim için çok değerliydi bugün onlardan feyiz alma fırsatı oldu.

Konuya ilişkin sorum şöyle olacak: Kodifikasyon hareketlerinin, kanunlaştırma hareketlerinin toplumun kendi dinamiklerinden, kendi içinden çıkması gerektiğinden bahsettiniz ve bizim toplumumuzun, Türk toplumunun bu açıdan yetersiz olduğundan bahsettiniz. Çareyi nerede görüyorsunuz? Tam olarak eğer kendimiz yapamıyorsak Türk toplumu olarak ve dışarıdan da almamız gerekiyorsa, siz çareyi nerede görüyorsunuz?

Av. M. Mukadder YAKUPOĞLU - Ben konferansın sonunda bu çareyi söyledim, yine sıkı sıkıya sarılıp bu kurumları işletmemiz gerekiyor, yani ben çareyi yine burada buluyorum. Ama bu süreçte çok kişinin canı yanacaktır, yani bu süreç bilmiyorum ne kadar sürecek, ama şu anda hiç haklıyla haksız ayırt edilmiyor şu anda, yani modern kurumların şu anda haklı haksız ayırt ettiğine inanmıyorum. O temelden çıkmış durumda bu. Yani, birden bire yetki belgesi iptal ediliyor, sermaye yetersizliği var, aracı kuruma bilmem falan. Yani orada kriz var, o kişi müthiş bir şey falan onlar hiç hesap edilmiyor ve bakılıyor ve bu işlem yapılıyor. Haklı haksız değil, oradaki, batıdan gelen tebliğler, yasalar aynen işliyor şu anda. Bir yerde bu şekilde işlettiğimiz zaman, yani biz ekonomik gerçekleri ve kendi ekonomi tarihimizi bilmeden bunları tepeden inme soyut ve formel bir şekilde uyguladığımız için çok zor durumda kalıyoruz ve o insanlar mesela “sen bundan kaç” falan diyoruz, kaçmaya çalış kurallardan şu şekilde çünkü o kural bizim kendi vicdanımızı da tatmin etmiyor o sırada. Çünkü o kural bizim kendi vicdanımızı da tatmin etmiyor o sırada, çünkü o kural dışarıda ithal edildiği için buradaki olaya uymuyor. Yani biz ekonomik tarihimizi hiç bilmeden bu işleri yapıyoruz, yani bunun analizi mesela bizim ünlü iktisatçılarımızın hepsi ünlenmeleri ve bundan gurur duymalarının nedeni; batının iktisadını çok iyi bilmeleri. Ben istiyorum ki, Türkiye’de böyle eskiden o örnekler olurdu Doğan Avcıoğlu falan yoktu, gerçekten “Schumpeter” tarzı falan bir iktisadi analiz tarihini çıkarabilsek Türkiye’nin, Osmanlıdan gelen bir şekilde böyle birisi, bu gerçekten büyük bir iktisatçı olur yani bir Türk iktisatçısı.

Yani doğudan da büyük iktisatçıların çıkması için, böyle “Schumpeter” falan örneğini alıp bu şekilde çalışması gerekiyor. Yani batıdaki kuramları getirip ve bunları listeleyip ve öyle kitaplar çıkarmasının bence şeyi yok. Biz dışarıdan mecbur kaldığımız için bunları alırken, biz kendimizi hem hukukî, hem iktisadi yönden çok geliştirmemiz lâzım, özellikle de entelektüel yönden. Belki öyle bakarsak bence bu konuya daha sağlıklı bakmış oluruz. O kurumları mutlaka ve mutlaka işleteceğiz dediğimiz zaman korkunç haksızlıklar yaparız.

Oturum Başkanı - 99 yılında Nobel İktisat Ödülünü Hintli bir iktisatçının aldığı hatırlatarak teşekkür ediyorum.

Bir Katılımcı - Eğer doğru hatırlıyorsam son Rekabet Yasası Filipinlerde çıktık, onlardan Amerikan ve Japon yasasının tercümesiyle, sizin bakış açımızla yetindiler.

Şimdi bu konuda ya Roma Anlaşmasını esas almak durumundasınız ya da “Sherman” yasasını almak durumundasınız. Çünkü, Rekabet Yasası, hele ki 21’nci yüzyılda artık sadece o ülkenin kendi içerisindeki rekabet koşullarını sağlıklı kılmaktan ibaret kalmayıp, aynı zamanda ilgili ülkenin dünya ile olan ilişkilerinin ortak kabuller üzerine inşasını sağlayan bir hukukî sistem.

Dolayısıyla ben sizin söylediklerinizi doğru anladığımı zannediyorum ama, acaba şöyle ifade edersek sizi kendime doğru tercüme etmiş olur muyum? Yani biz Roma Anlaşmasını esas alarak kendi rekabet kanunumuzu yaptık, fakat bunu yorumlarken kendi yerel özelliklerimizden yola çıkarak yorumladığımız takdirde mi doğru yapmış oluruz. Yoksa gerçekten özgün bir rekabet kanununa mı ihtiyaç vardır. Özgün rekabet kanunu ister ...’e, ister Roma Anlaşmasına sırtını dönen orijinal bir rekabet kanunu icat etmek ya da keşfetmek ne kadar mümkün.

Av. M. Mukadder YAKUPOĞLU - Mümkün değil tabi ki.

Bir Katılımcı - İhtihat olarak...

Av. M. Mukadder YAKUPOĞLU - Burada sizin Kurumunuzun tebliğlerinin azlığı karşısında bu tebliğlerle bu yetki verilmiştir, Rekabet Yasası 27’nci madde ile, yani bu tebliğlerle bir düzenlemeye gidebilir ve bu ülkenin koşullarına uyum sağlayabilir yani bu yasa, tebliğleriyle, bu yetkileriyle. Bunun azlığı söz konusu ve tebliğler tercüme şu anda halen.

Bir Katılımcı - Tebliğler konusunda İsmail Hakkı Bey de muhakkak bir şeyler söyler ama, ben mikrofon elimde olmanın verdiği avantajı kullanayım. Tebliğler bir anlamda dış macunu gibi, yani çıkardığımız zaman kolaylıkla yerine sokamıyorsunuz ya da soktuğunuz zaman bunun sosyal maliyetleri, kurumsal itibarınıza zarar getirmeden yapabilmek için, yani uygun bir süre içerisinde. Dolayısıyla bunlar çok kısa metinler olmasına karşın büyük emekler gerektiren ve büyük titizlik gerektiren şeyler, hukukî düzenleme metinleri, yani bizi bağlayan düzenlemeler. O yüzden bize haksızlık etmeyin. Kısa sürede çıkardığımız tebliğler bile buradaki uzman arkadaşlarımızın olsun, diğer ilgililerin olsun, epeyce uykusuz gecelerini malolmuştur.

Av. M. Mukadder YAKUPOĞLU - Ben o açıdan söylemedim, eleştirmek açısından değil. Yani bu konuda uyum, tabii çerçeve bir yasa, Türk toplumunun gereklerine uygun, yani ekonomik tarihine uygun bir şekilde, Cumhuriyet tarihinden bağımsız bir ekonomi izleyemeyeceğini düşünüyorum ben, kendi geleneklerinden bağımsız olarak. O şekilde yürütmeye, dış şeylerle gelinen noktalar şu anda belli durumda. Yani benim söylemek istediğim, bu imkânın olduğunu, yani çerçeve bir yasa karşısında tebliğlerle de kendi toplumuna uyum sağlayabileceğini. Bu tabii evrensel bir hal aldı bu Rekabet Yasası, bütün dünya ülkelerinin hepsi otomatik kullanıyor. Çünkü, “bunu yapacaksın, benim sermayem istediğim gibi dönecek” diyor batılı benim anladığım şey bu. Yani, “bu kurallar olacak ki, bende rahat rahat size sermaye ihraç edebileceğim o zaman, yoksa ben size yabancı sermaye gelmez size” diyor. Bu yasayı onun için istiyor. Tabi ki bir mecburiyet dolayısıyla bu yasa mutlaka faydalıdır, şu anda da faydalı, belli oranlarda faydalı. Ama bu yasa şu anki haliyle tebliğlerle Türkiye'nin gerçeklerine uyumlu hale getirilebilirdi, yani benim fikrim böyle. Çok zor olduğunu biliyorum, bu çok zor, belki haklısınız ... davranmakta şu anda. Hop diye bir tebliğ çıkarıp da sonradan ortalık daha çok karışır meselesi, tabii haklısınız yani.

Cenk GÜLERGÜN - Cenk Gülergün, Rekabet Kurumundan. Sayın Ilıcak'ın 30 soruya denk içerik ve uzunluktaki katkıları ve sorularının yanında önemsiz olacak ama, yine de soracağım.

Rekabet politikasında hukuk ve iktisat dengesinden söz ederken sizin sunuşunuzun iki bölümü aklımda kaldı. Bunlardan birinde kapitalist sistemin toplumsal refaha katkı veren saldırganlığı hoş görüyle karşılayıp, hatta teşvik ettiğini toplumsal refahı eksilten saldırganlığı ise yasakladığını söylediniz.

Bundan hareketle bu dengede, daha doğrusu dengesizlikte ağırlığın iktisatçılarda olduğunu söylemek mümkün. Ancak, diğer yandan sunuşunuzun sonlarına doğru işaret ettiğiniz bir husus; rekabet kurallarını Türkiye'de yerleştirmenin ve uygulamayı Avrupa'ya entegre olmanın virajlarından biri olarak görürsek bu seferde çerçeveyi hukukçular yapar, iktisatçılara o kadarda gerek kalmaz demek mümkün bence. Dolayısıyla bu noktada sanki sunuşun içinde bir çelişki var gibi geldi. Bunları göz önünde bulundurarak ağırlığın iktisatçılarda mı yoksa hukukçularda mı olduğunu düşünürsünüz? Teşekkürler.

Av. M. Mukadder YAKUPOĞLU - Şimdi eğer, siz çok güzel saptadınız teşekkür ederim. Bir defa biraz önce söylediklerimizle çakışıyor bu, uluslararası boyutta ve Murat Bey arkadaşımın söylediği gibi, Filipinlerde de kabul edilmiş, bu çerçevede ve uluslararası boyutta formel olarak kabul edilirse tabii hukuk ağırlıklı söz konusu. Ama, diyelim ki Türkiye'nin gerçeklerine

indiğimiz zaman, ki Rekabet Kurumu olarak buna Türkiye'nin ekonomik gerçeklerine indiğiniz zaman otomatikman iktisadi analiz ön plana çıkacaktır. Yani, iktisadi analiz bence asıldır, hukuk çok küçük bir bölümdür. Bu işin hukukî bölümü bence çok çok azdır ve rekabet hukukçusunun gerçekten iktisatçının ne söylediğini anlayacak seviyede ekonomi bilgisine ihtiyacı vardır. Bence aşağı yukarı büyük bir oranı iktisadi analizdir yani, benim gördüğüm kadarıyla. Teşekkür ederim.